

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare ändras så att andra författare och översättare än de som skriver på finska, svenska eller samiska kan beviljas stipendier och understöd. En förutsättning för att kunna få stipendium eller understöd är dock alltså

att mottagaren varaktigt bor eller har bott i Finland. Dessutom förutsätts att mottagarens litterära arbete berikar kulturlivet i Finland. Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

Om stipendier och understöd för författare och översättare bestäms i lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/1961), nedan *stipendielagen*, som trädde i kraft vid ingången av 1963, och i förordningen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (46/1964), nedan *stipendieförordningen*.

Enligt 1 § 1 mom. i stipendielagen utdelas av statens medel årligen till författare och översättare, på grund av att böcker som de skrivit eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek, stipendier och understöd vilkas totalbelopp utgör 10 procent av det belopp som under det föregående året använts för litteratur som anskaffats till allmänna bibliotek som hålls av kommunerna.

I 1 § 2 mom. bestäms att 90 procent av stipendiernas och understödets totalbelopp beviljas författare och översättare av skönlitteratur och 10 procent författare och översättare av kunskapslitteratur. Stipendier och understöd beviljas dock inte författare och översättare av vetenskapliga undersökningar, läroböcker och därmed jämförbara verk.

Enligt 1 § 3 mom. kan stipendier och

understöd med stöd av denna lag beviljas författare och översättare som skriver på finska, svenska eller samiska och som varaktigt är eller har varit bosatta i Finland.

Enligt 1 a § 1 mom. i stipendielagen finns för utdelningen av stipendierna och understöden en nämnd som är tillsatt av undervisningsministeriet. Enligt 3 mom. utfärdas närmare bestämmelser om nämnden och tillsättandet av den genom förordning av statsrådet. Enligt 3 § stipendieförordningen består nämnden av en ordförande, en viceordförande och sju andra medlemmar. Dessutom har var och en av dem en personlig suppleant. Nämnden har en sektion för skönlitteratur och en sektion för facklitteratur.

Enligt 1 § 4 mom. lagen om organisering av konstens främjande (328/1967) finns nämnden i samband med centralkommissionen för konst. Den sittande nämnden är tillsatt för treårsperioden 2000—2002.

Undervisningsministeriet hör riksomfattande författar- och översättarorganisationer innan nämnden tillsätts. Sålunda är författare och översättare som företrädare för sin yrkeskår och sina organisationer själva med och beslutar om utdelningen av stipendier och understöd.

Det finländska systemet med biblioteksstipendier grundar sig inte på

enskilda författares rätt att få ersättning för att deras verk lånas ut. Ingen har alltså på basis av lagen rätt att yrka på ett stipendium eller understöd, utan dessa beviljas till stöd för skapande verksamhet på ansökan och efter prövning enligt litterära eller konstnärliga meriter och behov.

Biblioteksstipendierna och biblioteksunderstöden har sedan 1995 årligen uppgått till sammanlagt ca 14 miljoner mark. År 2001 utdelades sammanlagt 14,09 miljoner mark i stipendier och understöd till skönlitterära och facklitterära författare och översättare. Inom skönlitteraturen delades stipendier ut till 465 författare och 124 översättare. Inom facklitteraturen delades stipendier ut till 132 författare och 43 översättare. Understöd fick inom skönlitteraturen 42 och inom facklitteraturen en mottagare år 2001. Antalet personer som fick ta emot ett stipendium eller understöd enligt lagen var år 2001 totalt 807.

Den nämnd som har tillsatts för utdelning av stipendier och understöd har fastställt principer för beviljandet av stipendier. Det grundläggande kravet är att mottagaren dels tidigare har gett ut minst ett verk och dels aktivt utövar skapande arbete.

Även i de andra nordiska länderna beviljas författare och översättare stipendier. I Sverige, Danmark och Norge skiljer sig systemen dock från det system som följs i Finland. I Sverige beviljas ersättningar ur författarfonden på basis av antalet lån per verk. För detta ändamål för biblioteken statistik över antalet lån per titel. I Danmark är alla verk som publicerats i bokform av författare och översättare som har skrivit på danska berättigade till biblioteksersättning. Stipendierna beviljas inte på ansökan, utan ersättningarna grundar sig på sidantalet i författarens respektive verk och på antalet exemplar av verket som finns tillgängliga på bibliotek. Det norska systemet grundar sig på antalet lån av de verk som de facto finns på biblioteket.

Som mottagare av biblioteksstipendier angavs när stipendielagen trädde i kraft 1963 inhemska författare och översättare. Då Finland anslöt sig till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) ansågs dock även ett indirekt bedömningskriterium som bygger på medborgarskap problematiskt i fråga om diskrimineringsförbudet i fördraget om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (*EES-fördraget*). EES-

fördraget innehöll en motsvarande bestämmelse om diskrimineringsförbud som den nuvarande artikel 12 i fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen (*EG-fördraget*) i vilken diskriminering på grund av medborgarskap förbjuds. Det ansågs då att de nationella stödformerna för kulturen kunde beröra i synnerhet den fria rörligheten för tjänster och personer och att medborgarna i alla länder som anslutit sig till EES-fördraget skulle ha samma ställning även beträffande kulturpolitiska stöd. Av denna anledning slopades kravet på att skribenten måste vara inhemsk i stipendielagen, och som förutsättningar för att kunna få stipendium angavs att författaren eller översättaren skriver på finska, svenska eller samiska samt varaktigt bor eller har bostad i Finland.

Stipendie- och understödssystemet för författare och översättare är en speciell stödform för den finländska kulturen. Syftet är att stärka de skriftliga uttrycksformerna i den finländska kulturen och därigenom även den finländska kulturidentiteten. I praktiken utgör biblioteksstipendierna det viktigaste stödet för landets författare. De statliga kulturpolitiska åtgärderna bör på ett meningsfullt sätt kunna rikta sig mot statens territorium och mot verksamhet som sker inom statens territorium eller inom en betydelsefull kulturpolitisk inflytelsesfär. Språket är ett av de mest centrala kulturpolitiska kriterierna när det gäller stipendier som beviljas författare och översättare. Ett annat viktigt kriterium hänförs sig självfallet till om mottagaren bor och verkar i Finland, dvs. till i vilken omfattning mottagaren med sin verksamhet kan inverka på den finländska kulturutvecklingen.

Enligt 1 § 3 mom. i stipendielagen kan mottagaren av ett biblioteksstipendium också vara en utländsk medborgare som bor i Finland och som skriver på något av de finländska språken. Då har i praktiken medborgare i vilket land som helst rätt att söka stipendium, om de skriver på finska, svenska eller samiska och om de varaktigt är eller har varit bosatta i Finland. Sålunda kan det språkbundna kriteriet med fog anses överensstämmande med de synpunkter som gäller EG-fördragets diskrimineringsförbud eftersom det är frågan om sådana stipendieliknande prestationer som ingen har rätt att fordra med stöd av lag. Det bör dock beaktas att ett kriterium som är reellt bundet

till språket i praktiken kan utgöra ett hinder för utövande av skapande litterär verksamhet t.ex. för de invandrare och minoritetsgrupper som skriver på ett annat än något av de finländska språken. Enligt gällande lag saknar t.ex. de författare och översättare som bor i Finland och har ett främmande modersmål på vilket de skriver om det finländska samhället för en kanske mycket omfattande läsekrets, möjlighet att få biblioteksstipendium. På motsvarande sätt står finska, svenska och samiska författare som skriver om finländsk kultur på t.ex. något världsspråk, utanför det finländska biblioteksstipendiesystemet.

Den kulturella och språkliga mångfalden har ökat i Finland på grund av den tilltagande invandringen det senaste årtiondet. Kulturtraditionerna bland de olika minoritetsgrupperna och etniska grupperna berikar med sin mångfald hela det finländska samhället. Statsrådet godkände i oktober 1997 ett principbeslut om Finlands invandrar- och flyktingpolitiska program. Enligt principbeslutet är målet en integrering av invandrarna, eftersom det har konstaterats vara det bästa sättet att främja invandrarnas anpassning. Som mål för den finländska integrationspolitiken har angetts att trygga samhällelig jämlikhet för invandrare, att stödja invandrarnas egen kultur och etniska samhörighet, att acceptera kulturpluralism och att utveckla en tolerant attityd mot invandrare. Målen för utbildningen av invandrare och deras integrering i arbetslivet har preciserats i fyra utbildningspolitiska principer för språk- och kulturminoriteter, nämligen jämlikhet, fungerande tvåspråkighet, motsvarighet i fråga om examina och studier samt kulturell mångfald. Dessutom fattade statsrådet 1997 ett principbeslut om åtgärder från förvaltningens sida för att åstadkomma ökad tolerans och motarbeta rasism. Enligt principbeslutet skall bl.a. minoritetskulturgupperna ha likadana rättigheter och skyldigheter som alla andra grupper och enskilda som av staten får understöd enligt prövning. Avsikten med understöden är att stärka en anpassning i positiv anda av minoritetskulturgupperna till samhället och att skapa möjligheter för dem att tillgodogöra sig allmänna kulturtjänster och stödformer.

Det finländska biblioteksstipendiesystemet kan i den konkreta integrationspolitiken med fog anses som ett väsentligt medel med vars

hjälp man med respekt för minoritetsgruppernas kulturella särdrag kan sträva efter att undanröja ojämlikhet. Minoritetskulturens ställning vad gäller möjligheten att få biblioteksstipendier togs upp i regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier åt författare och översättare (RP 212/1992 rd), där det konstaterades att en särskild prövning kommer att göras i fråga om behovet av stöd för sådana invandrare som skriver på något annat språk än de som används i Finland. I föreliggande proposition är det fråga om att beakta detta behov, i syfte att främja den kulturella mångfalden och jämlikheten.

Biblioteksstipendiesystemet kan jämföras med systemet för statens konstnärsstipendier, där det inte på författningsnivå, förutom främjandet av skapande konst, finns andra särskilda krav, utan statens konstkommissioner beslutar om stipendierna på basis av sin egen prövning. I 3 § lagen om vissa stipendier åt bildkonstnärer (115/1997) förutsätts likväl att bara sådana bildkonstnärer som varaktigt är eller har varit bosatta i Finland kan få stipendium.

På basis av vad som anförts ovan föreslås att stipendielagen ändras så, att stipendier och understöd också kan beviljas andra författare och översättare än de som skriver på finska, svenska eller samiska, förutsatt att de varaktigt bor eller har bott i Finland. Dessutom förutsätts att mottagarens litterära arbete berikar kulturlivet i Finland. I övrigt skall stipendier och understöd alltså beviljas efter prövning enligt litterära och konstnärliga förtjänster samt behov.

På andra språk än finska, svenska eller samiska publiceras uppskattningsvis i Finland ett tjugotal skönlitterära verk per år. När det gäller facklitteratur är siffran större. Det går dock inte att exakt uppskatta hur mycket antalet sökande stiger när den föreslagna ändringen genomförs.

2. Propositionens verkningar

Propositionen har inte några betydelsefulla organisatoriska verkningar. Propositionen har inte heller några verkningar för storleken på anslaget för ändamålet. Stipendierna och understöden beviljas ur moment 29.90.51 och 29.90.52 i statsbudgeten.

De föreslagna ändringarna inverkar inte på andra stöd, understöd eller kulturarvsstöd

som beviljas minoritetskulturer.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet. Propositionen sändes på remiss till centralkommissionen för konst, biblioteksstipendienämnden för författare och översättare, sametinget, delegationen för etniska relationer ETNO, Finlands svenska författareförening rf, Suomen kirjailijaliitto ry, Finlands tolk- och översättarförbund rf, Suomen näytelmäkirjailijaliitto ry och Suomen tietokirjailijat ry, varav delegationen för etniska relationer och Suomen

näytelmäkirjailijaliitto ry inte avgav något utlåtande.

I majoriteten av utlåtandena förhåller man sig positivt till lagförslaget. Suomen kirjailijaliitto ry motsätter sig dock de föreslagna ändringarna. Sametinget anser i sitt utlåtande att samiska fortfarande borde nämnas i lagen.

4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

Lag

om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare
(236/1961) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 64/1993, som följer:

1 §

kulturlivet i Finland.

Stipendier och understöd kan med stöd av
denna lag beviljas författare och översättare
som varaktigt är eller har varit bosatta i
Finland och vars litterära arbete berikar

Denna lag träder i kraft den 200 .
Denna lag tillämpas på stipendier och
understöd som delas ut efter lagens
ikraftträdande.

Helsingfors den 23 november 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Kulturminister *Suvi Lindén*

Lag

om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare
(236/1961) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 64/1993, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Stipendier och understöd kan med stöd av
denna lag beviljas författare och översättare
som skriver på finska, svenska eller samiska
och som varaktigt är eller har varit bosatta i
Finland.

Stipendier och understöd kan med stöd av
denna lag beviljas författare och översättare
som varaktigt är eller har varit bosatta i
Finland *och vars litterära arbete berikar*
kulturlivet i Finland.

Denna lag träder i kraft den 200 .
Denna lag tillämpas på stipendier och
understöd som delas ut efter lagens
ikraftträdande.
